

Kas oled mao kõhus varjul või vangis?

„Väikese prints“ liigutuste keel, mis sulab kokku heli ja pildiga, on sujuvuse ja rohmaka jõulisuse ühend.

Kristiina Garancis

Estonia „Väike prints“, koreograaf ja lavastaja Oksana Titova, muusika autor Taavi Kerikmäe, videokujunduse autor Andres Tenusaar, lava- ja kostüümikunstnik Elo Soode, valguskunstnik Anton Kulagin. Tantsivad Marika Muiste, Eve Andre, Helen Veidebaum, Daniel Kirspuu, Sam Brown, Robbie Bird ja Nanae Maruyama. Esietendus 2. VI Estonia kammersaalis.

Antoine de Saint-Exupéry väike prints otsustas lahkuda oma koduasteroidilt B 612. Ta jättis hüvasti armsa roosiga, et uurida lähiümbruse asteroide ja planeeti Maa. Oksana Titova lavastuses ta kosmosest Maale maandubki, sümboliseerib valge siidise langevarju kujundi taustal. Sellise, mis on nagu hiigelsuur õhust toituv meduus, võimeline lendama, aga ka lendaja hooga ja ehmatusega vastu maapinna kõva koort põrgatama.

Sellest pealesunnitud pidurdamisest hakkabki lahti kerima kosmose ja Maa ehk lavastuse misantseenide kui unenäo ja reaalsuse vahelduvvool. Tantsijad kulgevad mööda heledama valgusfooni elutegelikkuse tunnetaamise kaadred, et siis sukelduda teistsugusesse, sinna, kus ajal ja ruumil pole tähtsust ning on vaid meelte tekitatud uneväli või siis hoopis maailma transsendentaalne tajumisvõime. Selgelt markeeritud reaalsused mõlemad – tantsijate kehades, dekoratsioonis, valguses, animatsioonis, muusikas.

Andres Tenusaare loodud animeeritud visuaal paneb tähistäeva säruga, kus musttuhat planeeti, tähekoogu ja hulk universumeid, Estonia kammersaali tagaseina ja pörandi avakosmosena hingama. Lavastusmaailma teeb sügavaks, kauniks ja annab edasise esteetika selle mehe dekoratsiooniks vormistatud pildikeel. Taavi Kerikmäe helidesse paigutatud „Väikese prints“ maailm loob lavastuse teise olulise

„Mao kõhus“. Mao kujundi kaudu tõlgendab Oksana Titova inimese ja maailma vastastikust mõistmist/mõistmatust.

HARRI ROSPU

(Helen Veidebaum), rebane (Eve Andre), jahimees (Daniel Kirspuu), algus ja lõpp, jumal, kontrollija (Nanae Maruyama).

Universumi lõpmatuses sisenevad tantsivad inimesed esimesse ulmelisse ruumi. Maailm, kuhu nad kukuvad kui jäneseurgu, on mao sisikond. Seal on umbne, pime kui kotis ja vaid jõudu kasutades saab elastset vanglanahka puudutada. Mao kujundi kaudu tõlgendab Titova inimese ja maailma vastastikust mõistmist/mõistmatust. Kas on kontakt ja kui, siis kas see on hinnang, tühistamine või toetus? Kui inimene kogeb nooruses nähtamatuse jäämist, siis millise väljendusjulgusega on ta täiskasvanuna? Mao kõht on soe ja turvaline, aga sinna saab peitu jäädagi. Kas võidelda end kõhust välja või lasta mao seedeensüümidel end lahustada? Maol läheb elevandi jaoks aega terve igavik – inimene on vahest ajas väiksem suutäis.

Laval on roos. Tantsib Marika Muiste, kel on peas plastsilinder – selline, nagu kassidel-koer-

– tema kirjutatust saab üles otsida tuttavaid kõlasid. Mis heli tekib siis, kui puutüvi möra- neb või juured tungivad läbi maa? Kuidas liigub madu või rebane? Tantsu- ja helitekstid on animatsioonide taustal tihedad ja äratundmisi tulvil, viidates elumüradest või harmooniatest, Kerikmäe ja Titova eelmisest koostööst ehk „Hamletist“ tuttavale käekirjale. Kerikmäe on lavastuse ajal kohal, loob ja tekitab ise saalis helisid. Nii tajub ta tundetukset, liigutuskujundit ja saab muusikaga reageerida. Täie tähelepanuga kohalolek – helilooja keha loomas koos tantsijate füüsisega.

Eve Andre väike rebane on väle, nõtkes, kiire reaktsiooniga. Ometi paneb saba tema eest mööda taustaakraani plehku. Saba ei saa taltsutada. Rebase soov, et väike prints ta taltsutaks ja oma sõbraks teeks, aga siiski täitub. Loom sulab tausta ja astub animatsioonina uude reaalsusse. Prints fantaasiailmas on tal nüüd alatiseks koht olemas ning jahimees teda sealt kas rituaali või rituaalita ei taba. Selle maailmaga on nüüd igaveseks sidemed

keegi teab nende küsimustele vastust?

Kuna maailm on täis paradokse ja vastuok- susi, siis tundub, et on täpselt nii, nagu me ise usume: kui arvame, et meid hoitakse kontrolli all, siis selle kogemuse me saame, ja kui teame, et vastutame ise oma elu eest, siis hakkab oma- korda see mõte tulemusi looma. Oled ise looja või siis loomise katseobjekt.

Titova „Väikses printsis“ on jumal ebamaine Nanae Maruyama. Tema uurib tantsijaid kui lambaid karbis, tema lükkab planeetid universumisse tiirlema. Tema alustab ja lõpetab ühe maailmamudeli ehk selle lavastuse. Kas see mõte hirmutab või pakub hoopis turvatunnet? Teada, et kuskil on keegi, kes hoiab hoolitsevalt silma peal ega lase kõige halvemal juhtuda või siis suunab teadlikult su saatust?

Tänu sellele valvsale väele sai paljude lem- mikraamat „Väike prints“ Saint-Exupéry poolt kirjutatud, tänu temale on laval võimalik „Pöö- ningutantsu“ egiidi all luua eksperimentaalseid teoseid. Aga võib-olla on kõige taga ainult oma tahe? See, mis nagu jumal tegutseb meie sees

mosena hingama. Lavastusmaailma teeb sügavaks, kauniks ja annab edasise esteetika selle mehe dekoratsiooniks vormistatud pildikeel. Taavi Kerikmäe helidesse paigutatud „Väikese prints“ maailm loob lavastuse teise olulise telje. Aeg-ajalt ei saa enam aru, kus algab animatsioon ja lõpeb muusika. Mõlemad töötavad otse kui sünesteesia printsiibil. Silma ja kõrva vahel on sild, mis paneb helisid nägema ja pilti kuulma.

Titova on seekord oma mõtleivate tantsijatega ette võtnud väga dünaamilise eksperimendi. Liigutuste keel, mis sulab kokku heli ja pildiga, on sujuvuse ja rohmaka jõulisuse ühend. Tantsijad väljendavad end puhkepauksideta, kord jalad maas, kord pea alaspidi, kord roomates, kord hüpete ja tõstete kaudu. Loop'idena korratakse fraase ja kehaga markeeritakse abstraktses stiilivõttes seda, mis tagaseinale kuvatud. Vahelduvad seisund ja selle integreerimine. Tantsijad on laval energiaaliliselt alasti, täisvalguses, publiku uuriva silma väljas. Kammersaalis on kaks väikest prints (Sam Brown, Robbie Bird), kes kordamööda samas rollis, ning truppi mängitud stseenide peategelased – roos (Marika Muiste), madu

end lahustada? Maol läheb ajaks väiksem suutäis.

Laval on roos. Tantsib Marika Muiste, kel on peas plastsilinder – selline, nagu kassidel-koertel pärast operatsiooni. Näha on, et see on äärmiselt ebamugav, tantsimist lausa takistav ese. Roosi värvi ja ilu ehk olemust saab läbi plastiku silmata ainult siis, kui tantsija taustale ehk animatsioonipinnale lähedale seisab. Sellest eraldumisel on vaataja ees vaid naine, kes püüab tantsides võidelda, midagi tõestada, kuid ta enda kostüüm, enda kehale juurde monteeritud objekt, teeb selle ebamugavaks. Laval on ebaloomulik, kunstlik ilu, mis pole terve elu ja orgaanika teenistuses. Marika Muiste füüsiline ebamugavustunne poeb vastikult naha alla ja mõjub. Prints seda kõike ei taju – temal on silmi vaid roosi ilu jaoks.

Ahvileivapuud, mis animatsioonis on brokoliõisikud, hakkavad kasvama väikese prints koduplaneedist läbi. Tantsijad on tandemis: mees all, naine peal. Naiste käed moonduvad võradeks, mis krabinaid, krõginaid ja murdumisi täis helides pingutusega liiguvad. Kerikmäe muusikaloomu ergutab fantaasiamängu

end lahustada? Maol läheb ajaks väiksem suutäis. Loom sulab tausta ja astub animatsioonina uude reaalsusesse. Prints fantaasiailmas on tal nüüd alatiseks koht olemas ning jahimees teda sealt kas rituaali või rituaalita ei taba. Selle maailmaga on nüüd igaveseks „sidemed loodud“.

Oksana Titova kunstnikunärvi on alati erutanud kontrollitavuse teema maailmalabüridis me ümber. Sama idee oli esil ka ta „Hamletis“ ja lavastuses „Kass ennustab tulevikku inimesest paremini“. Viimases isegi tuleviku kontrolli all hoidmise mõttega ehk ennustamisega mängides.

Niisiis, palju me ise usaldame elu kulgu ja sündmusi, mis teele veerevad, või haarame tegutsemistahtel hõlmast ja allutame selle jõuga? Kas Artur Alliksaare luules sõnastatud „juhuse judisevat jänest“ tasub kuulata ja tähele panna või astub hirm otsustavalt vahele ja blokeerib kõik üllatused? Palju on meile vabadust antud ja kas üks müstiline silm, kõrv või käsi tegelikult ei märka, kuula pealt või suuna meie elu? Palju on üksikisikul endal vabadust luua oma elu või on tal ainult vabadus liikuda talle armuliselt antud teel? Kas

Titova „Väike prints“ Saint-Exupéry poolt kirjutatud, tänu temale on laval võimalik „Pöönungutantsu“ egiidi all luua eksperimentaalseid teoseid. Aga võib-olla on kõige taga ainult oma tahe? See, mis nagu jumal tegutseb meie sees ja kelle võimuses on maailmu mõttega luua või hävitada. Äkki oli ainult Saint-Exupéry suur tahe kõrbest ja lennukiõnnetusest eluga pääseda, Titova tahe midagi uut ja intiimselt inimesekeskset luua ning tahe panna kokku taas lavastusmeeskond ja asuda tantsides üht uut teemat uurima?

Jõuame tagasi mao teema juurde ehk algusesse. Äkki annab endast väga jõuliselt teada hoopis just see inimene, keda pole lapsena mõistetud – tema soov ennast väljendada on nii suur, et liigutab paigast ka mäed? „Väike prints“ tõstatab palju küsimusi, annab aimu elu paradoksaalsusest ja isikliku vaatepunkti olulisusest. Kui laval on mõtlevad tantsijad ja sada protsenti panustanud lavastusmeeskond, siis see intrigeerib ka publiku ise oma tähenduslooma. Ja nii võibki vaadata, kuidas tahad: mao kõhus võib olla soe ja turvaline või hoopis lämmatavalt umbne.

PEALELEND

JAAANUS ROHUMAA,
„Noore Eesti“ lavastaja

Rakvere rahvaaias esietendub täna hilisõhtul Rakvere teatri vabaõhulavastus, Jaanus Rohumaa lavastatud „Noor Eesti“. See on vaatamäng meie kultuuri suurkujudest nende teekonna alguses, teatrimaja taga asuva ajaloolise mõisapargi tiikide ja põlispuude vahel saab kokku kunagine kuulus kirjandusrühmitus Siuru: Under ning mehed tema ümbert – Tuglas, Visnapuu, Gailit, Semper, Adson, lisaks Laikmaa.

Kust pärineb sinu huvi selle eesti kirjanduses olulise ajajärgu vastu?

Ilmselt on süüdi noorpõlvemälestused: õppisin kirjandusklassis ja olen üles kasvanud nii eesti kui ka muu maailma kirjanduse keskel. Ühel hetkel innustusin väga eesti luulest, see huvi on saatnud mind siiani. Seda ajastut ja toonast kirjandust käsitlevast teatrilavastusest olen juba hulk aega mõelnud. Keskkooli päevil nägin ka Margus Kasterpalu eestvedamisel Tartus tegutsenud üliõpilaste luuleteatri Valhalla Noor-Eesti ja Siuru kava – minu teadmist mööda oli see esimene ja viimane kord, kui seda ajastut on teatrilaval sel kombel käsitletud.

Mõni aasta tagasi rääkisin sellest mõtest Rakvere teatri peanäitejuhile Üllar Saaremäele, ja minu üllatuseks arvas ta alanud suvele mõeldes, et nüüd on tegemiseks õige aeg käes. Rakvere teater on ärksa vaimuga, sealne valmisolek midagi korda saata on suur.

Millele lavastus keskendub? Miks on pealkiri „Noor Eesti“ ilma harjumuspärase sidekriipsuta?

Näidend algab sellega, kuidas üks seltskond – aasta oli siis 1917 – noori erksaid kirjanikke tuleb kokku, et taastada Noor-Eesti. Eestisse on naasnud ka Friedebert Tuglas, tookord pisut üle kolmekümne mees, kes on kirjanikuna endale juba nime teinud – kunagine nooreestlane, kelle abiga loodetakse taastada endine hiilgus. Tegevus võtab aga hoopis teise suuna, selle tulemusel tekib kirjandusrühmitus Siuru.

Lavastuses kõneldakse loomingust ja loomisest. Kui mõtleme viimasel kahel-kolmel aastal kultuuriga seotud retoorikale, siis valdavalt alustatakse kultuurist rääkimist sõnadega: „Raha ei ole ega tulet“. Mulle tundub, et mõnikord oleme iseennast tegijatena just vaimses mõttes lõksu mänginud: keskendudes sellele, mida ei ole, unustame ära selle, mida tegelikult luua suudaksime. Seda suutis

Siuru seltskond 1917. aastal, kui kogu Euroopa nagises liigestest ja õhus oli tunda suurte muutuste hõngu, valitses suur segadus, oli nii poliitilist tõmblemist kui ka majandus oli pea peale pööratud. Keset kogu seda kaost – selle asemel, et haarata relv – kirjutasid ja avaldasid siurulased eesti luuleajaloo mitu üliolulist kogu. Tegid midagi sellist, mis on siiani kestnud ja edasi helendanud. Sellega kaasnenud loomisrõõm ülendab ega lase elu proosal end maha suruda. Oma parimatel hetkedel on luulel omadus võtta ümbritsev kokku kõigest paari ritta, mis lõövad pildi selgeks.

Ma usun, sellest tuleb rõõmus, värviline ja müstiline lavastus, me näitame, kuidas sünnib looming. Mind huvitab, kuhu me oleme jõudnud kahekümne aasta jooksul, mil me oleme olnud taas vabad – loojatena, kunstnikena praeguses ühiskonnas, kus muu elu on muutunud väga praktiliseks.

Küsinud **Tambet Kaugema**